

Professionellas syn på sitt arbete med långtidsarbetslösa invandrare

Mikaela Leuschel

013894148

Helsingfors Universitet

Statsvetenskapliga fakulteten

Institutionen för socialvetenskap

Praktikforskning i socialt arbete

Våren 2017

1. Inledning	3
2. Forskningsprocessen och praktikforskning som socialvetenskapligt verktyg	4
3. Praktikforskningens handlingsmiljö	4
4. Syfte och centrala frågeställningar	6
5. Teoretisk referensram	6
5.1 Centrala begrepp och tidigare forskning	7
5.1.1 Det mångprofessionella arbetet	7
5.1.2 Invandrare och integration	8
5.1.3 Arbetet med invandrarklienter	10
6. Datainsamling och analysmetod	10
6.1 Kvalitativ forskning	10
6.2 Intervjuer	11
6.3 Kvalitativ innehållsanalys	12
6.4 Validitet och reliabilitet	13
6.5 Etiska överväganden	13
7. Resultat	14
7.1 Arbetet med långtidsarbetslösa invandrare	14
7.1.1 Tankar om integration	14
7.1.2. Vägen till långtidsarbetslöshet och de hinder som står i vägen för att ta sig ut på arbetsmarknaden	15
”Förmånsträsket”	16
Bristande språkkunskaper	17
Steget ut i arbetslivet	18
7.1.3 Relationen mellan klient och arbetare	19
Begreppet kulturkompetens	20
Utmanande situationer	22
7.2 Det mångprofessionella arbetet	23
7.2.1 Att jobba för samma mål	25
7.2.2 Arbetshandledning och verktyg	26
7.2.3 Förslag på förbättring	27
8. Diskussion	28
9. Avslutande kommentarer	31
Källor	33
Bilaga 1 Informationsblankett åt potentiella informanter	35
Bilaga 2 Samtyckesblankett	36

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty

Statsvetenskapliga fakulteten

Laitos/Institution– Department

Institutionen för socialvetenskap

Tekijä/Författare – Author

Mikaela Leuschel

Työn nimi / Arbetets titel – Title

Professionellas syn på sitt arbete med långtidsarbetslösa invandrare

Oppiaine /Läroämne – Subject

Socialt arbete

Työn laji/Arbetets art – Level

Praktikforskning

Aika/Datum – Month and year

Mars 2017

Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages

34+2 bilagor

Tiivistelmä/Referat – Abstract

Syftet med denna forskning har varit att ta reda på hur de professionella på en liten kommuns sysselsättningstjänst förhåller sig till invandrarnas arbetslöshet som fenomen, med fokus på långtidsarbetslösa personer. Jag studerar hur arbetarna på arbetsplatsen ser på fenomenet och dess problematik och vad det upplever är de största utmaningarna för invandrarna för att komma ut på arbetsmarknaden. Jag närmar mig även det mångprofessionella samarbetet och undrar hur de anställda upplever betydelsen av det mångprofessionella arbetet för produktionen av service riktad till invandrarklienter.

Forskningsmaterialet är insamlat genom sex kvalitativa halvstrukturerade intervjuer gjorda med professionella. Det insamlade materialet har analyserats med hjälp av innehållsanalys.

De centrala utmaningarna som de långtidsarbetslösa invandrarna står inför enligt studiens informanter är bristande språkkunskap, få möjligheter till arbetsprövning och vidare studier samt att det är lätt att de fastnar på verkstäderna och i förmånsträsket. Enligt informanterna avviker arbetet med långtidsarbetslösa invandrare inte så mycket från arbetet med de finska klienterna, dock har invandrarklienterna ändå sällan haft samma väg till arbetslöshet, många har aldrig fått in foten på arbetsmarknaden. Informanterna diskuterar en del kulturella skillnader t.ex. i form av kvinno- och syn på arbete. Klienterna är i stor behov av stöd och arbetet upplevs tungt av några informanter, men även som väldigt givande. De anställda uttrycker en frustration kring den byråkrati, ramar och resurser inom vilka de utövar sitt arbete. Många av klienterna är för sjuka för att jobba men för friska för att sjukpensioneras, klienterna består på så vis av både personer som är i behov av social rehabilitering samt de som som realistiskt sätt kunde klara sig ute på arbetsmarknaden.

Studiens resultat tyder på att det mångprofessionella arbetet medför både fördelar och utmaningar. Fördelarna som tas upp är att det finns en varierande och bred expertis på arbetsplatsen samt att man tack vare det öppna klimatet lätt kan hålla kontakt med varandra. Det ses även vara bra att klienterna har kontakt med flera olika yrkesgrupper, de får ofta förtroende för någon av de anställda. Den största utmaningen som tas upp är att de olika professionella kan uppleva olika klienter och situationer på olika sätt. Dock löper samarbetet smidigt för det mesta men informanterna har olika åsikter kring ifall de arbetar för samma mål.

Avainsanat – Nyckelord – Keywords

Invandrare, integration, kulturkompetens, långtidsarbetslöshet, mångprofessionellt socialt arbete, sysselsättning, praktikforskning, socialt arbete.

1. Inledning

I samband med den ökade invandringen har teman som integration, mångkulturalitet och delaktighet blivit än mer aktuella. Integrationen av invandrare är kopplad till samhällspolitiken och diskussionen kring alla medborgares välfärd. Personer som kommit till Finland, av olika orsaker, behöver stöd och assistans för att bli en del av samhället, både för det egna välmåendets skull, men även för att samhället skall fortsätta fungera så dynamiskt som möjligt. Arbetslöshet är en av de utmaningar som många invandrare måste handskas med och professionella behöver förstå de utmaningar som personerna möter, både på personligt och samhälleligt plan. Invandrarnas språkkunskaper, upplevda kulturkrockar samt de samhälleliga exkluderande och diskriminerade strukturerna är relevanta frågor för personer som arbetar med invandrarfrågor, såsom socialarbetare och beslutsfattare inom migrationsfältet. Det är viktigt att studera olika delar av arbetet med denna klientgrupp för att kunna utveckla servicen och stöda de nya medborgarnas tillvaro i det nya landet.

Integration genom arbete har varit fokus för flera studier och många forskare anser arbetet vara ett av de effektivaste sätten att integreras i ett nytt samhälle. Jag har valt att bekanta mig med en liten finsk kommuns arbete med långtidsarbetslösa invandrare, delvis för att invandrare setts vara överrepresenterade i statistiken över långtidsarbetslösa personer i kommunen. Enligt statistikcentralen är en långtidsarbetslösperson en person som varit arbetssökande vid Arbetskraftsbyrån sammanlagt 12 månader oavbrutet. Kommunens sysselsättningstjänst ordnar bland annat verkstäder för långtidsarbetslösa personer. Jag är intresserad av tjänstens klienter med invandrarbakgrund och studerar därför arbetet som görs på sysselsättningstjänsten genom att intervjua arbetsplatsens professionella. Jag är intresserad av att ta reda på hur samarbetet mellan de olika professionella fungerar på sysselsättningstjänsten och ifall de upplevt utmaningar relaterade till det professionsöverskridande samarbetet med tjänstens klienter.

Jag inleder denna forskningsrapport med att presentera hur forskningsprocessen gått till samt med en kort presentation om vad praktikforskning går ut på. I kapitel 3 beskriver jag praktikforskningens handlingsmiljö, det vill säga den arbetsplats jag utfört min forskning på. Forskningens syfte och centrala frågeställningar framkommer i kapitel 4. Vidare presenterar jag min teoretiska referensram tillsammans med forsknings centrala begrepp i kapitel 5. Min materialinsamling och analysmetod beskriver jag i kapitel 6. I kapitel 7 redogör jag för de centrala resultaten och i kapitel 8 diskuterar jag resultaten i relation till den tidigare forskning som tagits upp tidigare. Avslutningsvis i kapitel 9 reflekterar jag över forskningsprocessen och helheten.

2. Forskningsprocessen och praktikforskning som socialvetenskapligt verktyg

Praktikforskning stöder produktionen av kunskap genom samarbete mellan forskare, professionella och/eller serviceanvändare. Den fungerar som en bro mellan praxisen inom den sociala sektorn och det akademiska, målet är bland annat att hitta nya sätt att utveckla serviceproduktionen på samt få fram nya former av information. Forskningmodellerna och närmandet kan variera, praktikforskning kan beskrivas som uppgiftsorienterad forskning som ämnar att upptäcka ny förståelse och synvinklar gällande det fenomen som studeras. (Satka et. al. 2016, 8-15;21-22).

Socialarbetarna i den kommun jag valt att forska i föreslog arbetet med långtidsarbetslösa som ett alternativt forsknings område. Jag inledde forskningsprocessen med att bekanta mig med både de anställda, miljön samt servicen som erbjuds på kommunens sysselsättningstjänst. Jag läste även tidigare forskning och material angående relevanta begrepp som integration, långtidsarbetslöshet och kulturkompetens. Tillsammans med min kontaktperson på arbetsplatsen och två andra anställda diskuterade vi hur arbetet på sysselsättningstjänsten ser ut och vilka utmaningar som finns i arbetet. Vi diskuterade både arbetet med långtidsarbetslösa invandrare samt det mångprofessionella arbetet. Diskussionen som uppstod under det första mötet på arbetsplatsen behandlade bland annat de utmaningar som kan uppstå när personer med olika bakgrund möts och arbetar för ett gemensamt mål. Jag blev intresserad av den klientgrupp som består av bland annat invandrare som genomfört sin integrationsplan och aktivt deltagit i olika arbetspolitiska kurser men ändå inte kommit in på arbetsmarknaden. Jag uttryckte mitt intresse för de anställdas syn på de möjliga orsakerna till invandrarnas arbetslöshet och hur arbetet som team fungerar på arbetsplatsen.

Samarbetet med arbetsplatsen har tagit formen av en dialog, både jag och min kontaktperson har ansett det vara viktigt att tillsammans diskutera forskningens design och att upprätthålla en dialog under forskningens gång. Av etiska skäl har det varit viktigt att jag haft allas samtycke och förtroende. Forskningstemat är både komplext och känsligt och jag har valt att skriva forskningsrapporten på ett sätt som upprätthåller en stark grad av anonymitet.

Jag ser mig själv bidra med min nyfikenhet, tid, innovation och mitt genuina intresse medan arbetsplatsen bidrar med viktig praktisk kunskap, erfarenhet, expertis, samt kunskap om klienterna. Tillsammans genom min forskning söker vi svar på de formulerade frågorna. Förhoppningsvis bjuder forskningen med insikter och teman som sedan kan vidare diskuteras på arbetsplatsen. I bästa fall stöder resultaten förändringsprocesser i strukturerna eller praxisen av arbetet som utförs.

3. Praktikforskningens handlingsmiljö

Den handlingsmiljö där min forskning äger rum är den så kallade sysselsättningsavdelningen, vid en liten finsk kommun. Avdelningen erbjuder sina tjänster till långtidsarbetslösa kommuninvånare, en del av avdelningens klienter har invandrarbakgrund. Kommunens invandrantjänst har koordineringsansvaret för regionens integrerings- och invandrarfrågor. Tjänsten ansvarar även för

uppföljningen och rapporteringen av genomförandet av de utarbetade integrationsplanerna. Under samarbetsmöten följs genomförandet av integrering upp, till dessa temamöten kallas viktiga aktörer, så som socialbyrån, sysselsättningsavdelningen, arbets- och näringsbyrån, hälsovården och FPA. Invandrare har rätt till en inledande kartläggning där uppgifter om bakgrund, färdigheter och önskemål samt behov tas upp. Integrationsplanen tas upp i samarbetet med TE-byrån eller socialbyrån, planen innehåller bland annat en kartläggning över personens behov av språk- och yrkesutbildning samt de åtgärder man kommit överens om gällande integrationen. Sysselsättningstjänsten och kommunens invandartjänst har ett nära samarbete.

I och med den aktivare social- och arbetsmarknadspolitik har kommunernas ansvar för service kopplad till långtidsarbetslöshet ökat, sysselsättningsfrågor har blivit en naturlig del av det sociala arbetet. I socialvårdslagen (30.12.2014/1301) och lagen om rehabiliterande arbetsverksamhet (2.3.2001/189) framhävs kommunens ansvar gällande bland annat sysselsättningen av äldre personer, främjandet av arbetslösas hälsa samt erbjudandet av rehabiliterande verksamhet.) De dikterar riktlinjerna för den rehabiliterande arbetsverksamheten och lyfter bland annat fram att verksamheten skall stöda långtidsarbetslösa personers kontrolltagande över sina liv samt förstärkandet av arbetskompetensen. Vägen till rehabiliterande arbetsverksamhet går via en aktiveringsplan som görs tillsammans med Arbetskraftsbyrån, kommunen och klienten.

Kommunen i fråga har erbjudit rehabiliterande arbetsverksamhet i form av verkstäder sedan år 2009. Målet med verksamheten är att motarbeta långtidsarbetslöshetens negativa effekter på klienternas funktionsförmåga. Områdets ökade långtidsarbetslöshet har skapat en press på att ständigt utveckla och förbättra verksamheten och dess tjänster. Verkstäderna riktade mot vuxna erbjuder arbetsuppgifter kopplade bland annat till handarbete, hushållssysslor, träslöjd samt reparationsprojekt av olika slag. Det erbjuds även startgrupper enligt behov, på både finska och svenska, de riktar sig personer som av olika anledningar inte kan vara med i den övriga arbetsverksamheten.

Sysselsättningstjänstens anställda består bland annat av en socialarbetare, ett flertal verkstadshandledare samt fyra heltidsanställda sysselsättningskoordinatorer som tillsammans med Arbetskraftsbyrån och klienterna ansvarar för de individuella aktiveringsplanerna. All verksamhet klassas som rehabiliterande arbetsverksamhet, med undantag för de verkstäder där klienterna även har en relation till mentalvården. På verkstäderna finns klienter från uppskattningsvis 10 olika språkgrupper och kulturer, detta innebär att mångkulturalitet är en vardag för verkstäderna. Vuxenhetens klienter är ungefär 30 till 62 år och deras utbildningsnivå samt professionella bakgrund. Klienternas hälsotillstånd och realistiska förutsättningar för att ta steget ut i arbetslivet varierar kraftigt. Social rehabilitering i form av att skapa livskontroll och betydelsefullhet kan vara det mest aktuellt för de vars välmående och situation är som svagast. Klientprocessen sätter igång

genom ett möte där en aktiveringsplan skapas, klientskapet hos sysselsättningstjänsten inleds ofta på socialbyråns eller arbetskraftsbyråns initiativ.

4. Syfte och centrala frågeställningar

Långtidsarbetslöshet samt upprepad långtidsarbetslöshet är en svåröslig social- och arbetspolitiska utmaning. Arbetslöshet gör framtiden osäker och oförutsägbar, det är svårt att planera livet och skapa mål är svårt och livet präglas av en känsla av osäkerhet. Sysselsättningsverkstäderna är en form av social service och den sociala servicens ramar och motiv står fastställda i integrationslagen (2010/1386), bland annat bör det finnas tillräckligt utbildad personal inom servicen. Ibland kan det uppstå utmaningar på arbetsplatser där personer med olika bakgrund möts. Detta kan framträda i form av kulturkrockar mellan professionella och servicebrukare, men även mellan de olika professionellas yrkesidentiteter, människosyn, kulturella förståelse samt perspektiv på de tjänster som erbjuds. Jag har med denna forskning önskat ta reda på hur de professionella på sysselsättningstjänsten förhåller sig till invandrarnas arbetslöshet som fenomen, med fokus på långtidsarbetslösa personer. Jag studerar hur arbetarna på arbetsplatsen ser på fenomenet och dess problematik. Jag närmar mig även det mångprofessionella samarbetet och undrar hur de anställda upplever betydelsen av det mångprofessionella arbetet för produktionen av service riktad till invandrarklienter. Med mångprofessionellt arbete menar jag att personer med olika arbetsuppgifter, utbildning och yrkeskompetens arbetar med samma servicebrukare, i detta fall långtidsarbetslösa invandrare.

Mina forskningsfrågor är:

1. Hur ser de professionella på arbetet med långtidsarbetslösa invandrare?
2. Hur upplever de anställda på sysselsättningstjänsten det mångprofessionella arbetet med långtidsarbetslösa invandrare?

5. Teoretisk referensram

I detta kapitel presenterar jag forskningens teoretiska referensram som består av centrala begrepp, tidigare forskning och det fenomenologiska perspektiv som studien utgår ifrån. Teorier används för att systematiskt beskriver eller förklarar ett fenomen och den teoretiska referensramen fungerar som bas och stöd för granskandet av materialet och vid utförandet av analysen. Min analys är materialbaserad och forskningens slutsatser baserar sig på empirin i relation till den diskuterade tidigare forskningen.

Min studie lyfter fram de anställdas tankar och upplevelser gällande sitt arbete på sysselsättningstjänsten och jag utgår på så sätt från informanternas egen verklighet. Därför lämpar sig en fenomenologisk forskningsansats, fenomenologi handlar om läran om det som förekommer och teorin strävar efter att granska individens egen livsvärld. I fenomenologin framhävs vikten av att forskaren lägger sina egna förutfattade meningar och förväntningar åt sidan.

5.1 Centrala begrepp och tidigare forskning

Min teoretiska ram utgörs av de centrala begrepp som jag redogör för i detta kapitel samt litteratur som tangerar dessa ämnen. Jag är intresserad av hur de professionella upplever arbetet med invandrare på sysselsättningstjänsten tillsammans med hur samarbetet mellan de olika professionella fungerar. Jag har valt att lyfta fram en bredare diskussion angående invandring och hur arbete ses vara starkt kopplat till integration och delaktighet, i och med att det är relevant för arbetet med den klientgrupp jag är intresserad av. Sysselsättningstjänstens anställda arbetar med en klientgrupp som på grund av arbetslöshet och annan problematik kunde räknas som marginaliserade och icke-integrerade i det som ses som den samhälleliga normen. Som anställd på sysselsättningstjänsten arbetar man därför för ett nätverk där målet är att erbjuda klienterna en betydelsefull vardag och eventuellt komma ut på arbetsmarknaden. De anställdas reflektioner över arbetet med dessa klienter är intressant och viktig både på individ nivå och på ett bredare samhälleligt plan.

5.1.1 Det mångprofessionella arbetet

Det finns inte en etablerad definition av det mångprofessionella samarbetet, i olika sammanhang kan det skänkas olika betydelser. Till exempel kan det handla om delad expertis eller mångprofessionella team och nätverk. Det mångprofessionella samarbetet kan beskrivas som en medveten handling där professionella personer med olika kunskap målmedvetet utvecklar sitt arbete så att all kunskap förenas till klientens fördel. Samarbetet i multiprofessionellt arbete innebär att de olika professionerna bevarar sina traditionella positioner och hierarkier. (Metteri 1996, i von Kreamer 2016, 19.) Denna form av arbete kan vara utmanande i och med att det kräver både expertis men även goda interaktionsförmågor och förmågan till att lösa problem tillsammans. (Nykänen mfl. 2007 i Koskela 2013). Forskning kring vilka förutsättningar som krävs för att denna form av arbete skall fungera (se Karila & Nummenmaa 2001; Isoherranen 2004; Tynjälä m.fl. 2005) har bland annat lyft fram samarbete, förtroende, interaktion och förmågan att binda sig till det som beslutats, lyfts fram. Brist på förtroende leder lätt till svag kommunikation, ineffektivitet, missförstånd och ett misslyckat samarbete. Avsaknaden av ett gemensamt språk upplevs stå som ett av de största hindren för ett fungerande mångprofessionellt samarbete, likaså avsaknaden av gemensamma tankemönster. (Ibid.) Jag är intresserad av att ta reda på hur samarbetet fungerar på sysselsättningstjänsten och ifall de haft utmaningar relaterade till det professionsöverskridande samarbetet med tjänstens klienter.

5.1.2 Invandrare och integration

Med invandrare syftar jag i denna forskning på personer som är bosatt i ett annat land än sitt hemland, i detta fall Finland, med andra motiv än turism, och som innehar ett uppehållstillstånd eller annan form av vistelsetillåtelse. Denna definition används i lagen om främjande av integration (2010/1386). Begreppet invandrare har etablerats i det svenska språket (fin. ”maahanmuuttaja”) men har under de

senaste åren väckt mycket debatt och nya begrepp har efterlysts. Wallin (2013) menar att finskans ”ulkomaalaistaustainen” kunde vara att föredra, på svenska kunde ”personer med utländsk bakgrund” användas. Begreppet nyfinländare (fin. ”uussuomalainen”) har enligt Wallin (2013, 17) inte etablerat sig ännu i vårt dagliga språkbruk. Med begreppen invandrare och person med utländsk bakgrund avser jag personer som är första generationens invandrare i Finland. Jag använder begreppen parallellt, medveten om att orden har små nyansskillnader och kan ha en lite problematisk konnotation.

När invandring och integration diskuteras blir det relevant att även definiera begrepp som kultur och mångkulturalitet samt kulturkompetens. Kultur är ett komplext och brett begrepp som kan definieras på otaligt många sätt. Inom antropologin ses kultur som en del av ett bredare vardagligt system, som innehåller värderingar, tänkesätt och handlingar. Dessa förmedlas genom traditioner, som överförs mellan generationer. Det kulturella är starkt kopplat till den samhällliga maktstrukturen – den speglar samt producerar sociala hierarkier, och har på så sätt ett starkt samband med de värderingar som råder i samhället. (Andersson 2003, 182-188.) Kulturkompetens är ett rätt nytt koncept inom den sociala sektorn och jag har valt att använda Jaime Phillip Muñoz (2007) definition, där kulturkompetens beskrivs som förmågan att vara medveten om sina egna antaganden, värderingar och fördomar. Det handlar om att ha kunskap och förståelse för klienters olika världsbilder, samt förmågan att kunna utveckla lämpliga strategier för intervention utgående från detta. Kulturkompetens syftar alltså till förmågan att effektivt kunna samverka med människor oavsett vilken kultur de härstammar från eller vilken socioekonomisk bakgrund de har, något som blir ytterst relevant i arbetet med personer från andra kulturer.

Med integration syftar jag på integrationen av invandrare i form av en process av anpassning till det nya samhället genom en ömsesidig interaktion mellan stat och individ. I integrationslagen (2010/1386) definieras integration som utvecklandet av interaktionen mellan invandrare och samhälle, vars mål är att ge invandraren den kunskap hen behöver i samhället samt i arbetslivet. Med integrationsbegreppet hänvisa man idag bland annat till den process som tar plats när personer från minoritetsgrupper blir delaktiga i den politiska gemenskapen och innehar fullständiga rättigheter. Det betonas även att personerna i fråga skall få använda sig av alla samhällliga tjänster som finns tillgängliga för resten av samhället. (Blomberg et al 2008, 16; Creutz & Helander 2012, 27.) På så sätt blir det viktigt att reflektera kring denna diskussion ifall man som anställd inom den sociala sektorn och arbetar med klienter med utländsk bakgrund. En arbetsplats som sysselsättningstjänsten blir därför ett ställe där känslan av delaktighet och gemenskap kan stärkas och på så sätt gynna individens integration på många nivåer. Till integrationsprocessen hör flera dimensioner; bland annat den kognitiva (kunskapen och förmågan som krävs i det nya samhället), den strukturella (den egna ställningen i samhället; arbete och medlemskap), den sociala (relationer samt nätverk), den

identifierande (uppfattningen om sin plats i samhället), den politiska och den ekonomiska integrationen (Blomberg et al 2008, 16; Creutz & Helander 2012, 27).

Språkets betydelse för integrationen tas upp i flera forskningar (bland annat Creutz & Helander 2012) som en faktor som bidrar till att stärka känslan av delaktighet. Språkinlärningen kräver motivation och möjlighet samt möjligheten till interaktion på det nya språket. Inlärningen påverkas även av läs- och skrivförmågan, utbildningsgrad samt den allmänna livssituationen. (ibid., 29) Creutz & Helander (2012, 31) konstaterar att utmaningen med språket har behandlats mycket inom forskningen och samhällspolitiken, men att resurserna och ansträngningarna fortfarande verkar knappa. Utbudet och kvaliteten av språkkurser kritiserar av respondenterna i tidigare studier angående integration (se Creutz & Helander 2012; Ekberg-Kontula 2000; Latomaa et al 2013).

Integration genom arbete har även stått i fokus för flera studier och många forskare anser arbetet vara ett av de effektivaste sätten att integreras i ett nytt samhälle. Blomberg med fler (2008, 16) betonar att arbetet även påverkar den sociala, den kulturella och den ekonomiska dimensionen av integrationen. Arbetslösheten bland invandrare har länge varit tre gånger så hög som hos majoritetsbefolkningen. År 2009 var arbetslösheten bland personer med främmande språk 23,4 % medan den var 8,2 % för hela landets befolkning. (Forsander 2013, 227.) Enligt Blomberg med fler (2008, 38) har forskare betonat att invandrare i praktiken knappt inkluderats på den allmänna arbetsmarknaden eller i socialpolitiken, varken i den offentliga retoriken eller genom praktiska åtgärder. Det anses att man i diskussionen kring immigrationsfrågor borde ha fokuserat mer på innebörden av att vara invandrare samt på kulturell bakgrund. Detta skulle ha gjort det lättare att belysa faktumet att invandrare är en heterogen grupp som behöver bli speciellt uppmärksammas. (Ibid.)

De mest relevanta faktorerna som inverkar på en persons framgång på arbetsmarknaden menar Alitolppa-Niitamo (2000, 69) att har att göra med utbildning, arbetserfarenhet, attityd samt personlighet. Dock framhäver hon att den etniska bakgrunden också kan ha en inverkan – invandrare med synbart utländsk bakgrund, som somalier och andra afrikaner, är mer utsatta för diskriminering på arbetsmarknaden än andra (ibid.).

Wikström (2013, 239) poängterar att arbetet i sig inte motarbetar marginalisering eller skänker en automatisk möjlighet till samhällelig delaktighet, men låga inkomster och svag anknytning till arbetsmarknaden tenderar att inverka på exkluderingsprocessen. Bristen på språkkunskaper, kontaktnätverk och rekryteringskanaler, samt rasism och diskriminering kan bidra till invandrare har en svagare position på arbetsmarknaden. På den svenska arbetsmarknaden har man märkt att diskrimineringen är större ju mer avvikande en persons etniska tillhörighet uppfattas. För övrigt arbetar många invandrare oftare inom lågavlönade yrken, oberoende av vad de har för

utbildningsnivå, och löper större risk att drabbas för arbetslöshet när tillgången till arbete minskar. (Ibid.)

5.1.3 Arbetet med invandrarklienter

Merja Anis har bland annat skrivit om socialt arbete och invandrare inom barnskyddet i doktorsavhandlingen *Sosiaaliojelu ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat* (2008). Doktorsavhandlingen syfte var att öka insikten om specifika frågor som berör invandrarklienter i det finska barnskyddsarbetet. Anis menar att de speciella frågor som finns hänger ihop med svårigheter att förstå språket, kulturen och hur det finska samhället fungerar, liksom erfarenheter av vardagsrasism samt familjens och den etniska gemenskapens viktiga och delvis motsägelsefulla roll. Här blir kultur är ett centralt begrepp när det gäller att förstå olikheter och likheter mellan människor. Anis berättar att både yrkesverksamma och klienter definierar ”den egna kulturen” i form av önskade levnadsförhållanden och förklarar svårigheter med ”den annorlunda kulturen”. Anis lyfter fram att kulturbegreppet kan användas som arbetsmetod när man vill skapa en dialog som betonar klientens egna synvinkel. En av utmaningarna för barnskyddsarbetare som lyfts fram är att bli medveten om vardagsrasism och att även utveckla antirasistiska arbetsmetoder.

6. Datainsamling och analysmetod

För denna forskning har jag valt att använda mig av en kvalitativ studie baserad på intervjuer i och med att jag är intresserad av de anställda på sysselsättningstjänstens erfarenheter och upplevelser kring det arbete det gör med serviceanvändarna, samt hur dynamiken på arbetsplatsen fungerar.

6.1 Kvalitativ forskning

Den kvalitativa forskningsmetoden handlar om att sätta sig in i informantens eller informanternas situation och försöka se det valda temat genom informantens ögon. Kvalitativ forskning strävar till att beskriva och förklara fenomenets karaktärer och attribut, den söker efter mening och betydelse (Widerberg, 2006, 15). Kvalitativ forskning tenderar att arbeta med rätt liten mängd fall och fokuserar på detalj istället för på en bredare omfattning. En del forskare anser att kvalitativa metoder kan skänka djupare förståelse för sociala fenomen än vad kvantitativa metoder kan. Kvalitativ forskning beskrivs ofta traditionellt som något som tar fram individens personliga synvinkel samt aktörens perspektiv och som prioriterar studerandet av uppfattningar, mening och emotioner. (Silverman 2005, 9-11.) För mig och min studie ligger betoningen på den upplevda verkligheten och hur arbetet med samma klienter kan beskrivas och upplevas på olika sätt. Som socialarbetare eller professionella som arbetar med utsatta klienter arbetar vi med oss själva som ett av våra viktigaste verktyg. Därför kan det vara av stort värde att reflektera över hur arbetet i den miljön och med de klienterna känns. Jag önskar att med denna studie kunna väcka diskussion och dialog mellan de professionella angående arbetets utmaningar. Jag studerar inte bara vilka utmaningar som finns i den konkreta relationen mellan

arbetare och klient utan jag är även nyfiken på att höra om de utmaningar som de professionella känner att invandare upplever i försöket ta sig ut på arbetsmarknaden i och med att dessa mekanismer i sig även påverkar och formar det arbete som görs med denna klientgrupp.

6.2 Intervjuer

Jag har samlat in mitt material genom 6 kvalitativa halvstrukturerade intervjuer gjorda med 1 socialarbetare, 2 sysselsättnings koordinators (socionomer) och 3 verkstadsledare (handledare). Intervjuerna styrde jag med hjälp av en intervjuguide bestående av tematiskt uppdelade frågor. Min kontaktperson på arbetsplatsen föreslog dessa informanter åt mig, informanter valdes ut på basen av deras tillgänglighet samt positiva attityd gentemot studien. Jag kontaktade informanterna via ett e-postmeddelande i vilket jag presenterade mig själv tillsammans med en kort sammanfattning om forskningen (se Bilaga 1). Jag frågade ifall de var villiga att ställa upp på en cirka en timme lång intervju, alla informanter svarade jakande och vi slog fast passande intervjutillfällen. Jag valde individuella intervjuer som materialinsamlingsmetod i och med att intervjuer är en bra metod att använda för produktionen av data som går in på djupet (Denscombe, 2014). Det är oftast smidigare att transkribera samt planera in individuella intervjuer jämfört med gruppintervjuer och jag så även värde i att diskutera mina teman enskilt med alla informanter. Jag önskade få ta del av informanternas tankar och åsikter angående de teman jag nämnt tidigare, Widerberg (2006, 16) beskriver intervjun som en form av dialog som strävar till att ge plats för andras narrativer, upplevelser och förståelse. Som materialinsamlingsmetod ger halvstrukturerade frågor fritt formulerade, utförliga svar, samt möjligheten att ställa följdfrågor eller be personen förklara närmare. Fem av intervjuerna utfördes under hösten 2016 och den sista i januari 2017. Intervjuernas längd varierade mellan 30 minuter och 95 minuter och spelades in med min mobiltelefon.

Att reflektera över den egna positionen är av stor betydelse både för att forskarens bakgrund formar dennes tolkning av händelser och kulturer och för att svaren vi får som forskare kan vara väldigt influerade av vem informanten ser oss vara. Denscombe (2009, 384) menar att forskaren själv spelar en stor roll i analysen av materialet, att hans bakgrund, värderingar och attityder inverkar på tolkningen av materialet. Dock kan man diskutera huruvida total objektivitet överhuvudtaget någonsin är möjlig. Jag har försökt att närma mig materialet och ämnet så objektivt som möjligt, men min analys och reflektion speglar ändå min tidigare kunskap och position. Vad jag väljer att ta fram samt vad jag anser vara intressant eller viktigt bottnar sig i mig och mina egenskaper som individ och forskare.

6.3 Kvalitativ innehållsanalys

De inspelade intervjuerna har jag personligen transkriberat. Det nedskrivna materialet blev cirka 40 sidor text skriven med Times new roman, font 12 och radavstånd 1. Innehållsanalys är en av bas analysmetoderna inom den kvalitativa forskningen. Den kan användas som enskild metod men även som en öppen teoretisk ram som sedan kan placeras in i större analyshelheter. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 93.) Jag har följt Tuomi & Sarajärvis (2002, 94) direktiv för hur man analyserar material med denna metod. Jag har börjat analysen med att dela in materialet i teman som är relevanta för mina forskningsfrågor. Jag har processat materialet stegvis, det vill säga jag började med att utföra en råanalys och sedan fortsatt bearbeta materialet tills jag fått fram de mest intressanta och relevanta observationerna för min forskning. Jag har börjat med att dela in hela materialet i tematiska helheter och placera respondenternas olika svar under temarubrikerna. Sedan har jag redigerat bort sådant som jag märkt att helt klart inte varit relevant för min forskning. Därefter har jag koncentrerat materialet till noggrannare huvud- och underrubriker samtidigt som jag jämfört respondenternas svar. Detta har gett mig en helhetsblick över hur respondenterna svarat i jämförelse med varandra och vilka ämnen som upprepas och lyfts fram.

Innehållsanalysen kan bland annat ta form och basera sig på material och teori i olika grad. Den materialbaserade analysen används när man vill låta empirin tala för sig, resultaten så att säga stiger upp från materialet, denna form av analys använder jag mig av i analysen av mitt material. Detta tycker jag passar bäst i och med mitt intresse för informanternas upplevelser, deras förklaringar och utsagor står i centrum. Jag vill öppna upp en diskussion kring informanternas svar och de teman som kommer fram. Widerberg (2002, 154) argumenterar för att leta fram citat som kan exemplifiera ens resonemang som forskare, något jag även gör i min analys. Citaten som jag använt mig av i min analys och diskussion är antingen på originalspråk, ifall informanten pratat svenska, eller så har jag översatt citaten från finska. I båda fallen har jag skrivit ut citaten i skriftspråk. Jag har valt att inte koda informanterna eller hänvisa till vem som talat för att skydda informanternas identitet. Jag anser dock att deras identiteter eller arbetsroll varit relevant för det budskap som jag velat föra fram. Ifall det varit relevant har jag skrivit ut vilken arbetsroll det är frågan om.

Enligt Widerberg (2006, 67-68) avgörs en stor del av analysen på förhand, genom de frågor som ställs och på vilket sätt materialet samlas in. Dock är det viktigt att som vara forskare kunna vara flexibel. En intervjuguide hjälper en att fokusera på de teman som man ämnar studera och den behöver göras genom reflektion. (ibid.) Jag höll fast vid mina forskningsfrågor även fast jag insåg under forskningens gång att vissa frågor verkade kännas diffusa för en del av informanterna eller till exempel mindre relevanta för handledarna än för koordinatorena. En del frågor och teman lade jag till efter de första intervjuerna. Intervjuguiden hjälpte mig att hålla fast vid de relevanta teman och styra intervjun ifall det så behövdes. Dock lät jag informanterna prata rätt fritt i och med att jag antog

att det kunde finnas intressanta områden som de självständigt eventuellt skulle börja diskutera och som jag inte var förberedd på att fråga om.

6.4 Validitet och reliabilitet

Karin Widerberg (2002, 18) argumenterar att gemensamt för den kvalitativa och kvantitativa forskningen är att man måste ta ställning till och legitimera sina kunskapsanspråk. Reliabilitet och validitet är begrepp som utvecklats inom den kvalitativa forskningen men som inte riktigt passar in i det kvalitativa i och med att det handlar om att man borde kunna uppnå samma resultat flera gånger och att man på förhand skall kunna avgöra vad som skall mätas. Det blir ytterst viktigt att man inom den kvalitativa forskningen bokför och dokumenterar hela forskningsprocessen noggrant så att det bringar tillförlitlighet och motiverade argument. (Ibid.) Med reliabiliteten menas att om forskningen upprepas borde den ge ett liknande resultat. Men eftersom syftet med min studie är att lyfta fram mina respondenters subjektiva upplevelser och erfarenheter går reliabiliteten inte att mäta genom att till exempel intervjua andra respondenter fastän de skulle ha samma egenskaper. Jag har transkriberat materialet ord för ord för att öka tillförlitligheten, reliabiliteten har således inte påverkats av min tolkning under transkriberingsprocessen. Språket ställde inte till besvär, fastän en av intervjuerna gjordes på finska och en på både finska och svenska. Dock bör det ändå poängteras att finska inte är mitt modersmål.

6.5 Etiska överväganden

När man använder sig av forskningsmetoder som involverar människor är det väldigt viktigt att man konstant reflekterar kring etik under hela forskningsprocessen. Anonymitet, samtycke och frivillighet är centrala teman inom forskningsetiken (Kvale 1997, 109) Till god forskningsetik hör även att minimera skada och forskningsmaterialet bör skyddas. Jag anonymiserade intervjuerna redan vid transkriberingsskedet. Dock i och med att det är frågan om en mindre kommun är det inte möjligt att garantera att personerna inte kommer att identifieras av andra professionella inom kommunen eller utomstående personer.

Jag har förvarat allt material bakom lösenord på min dator, som endast jag använder och har tillgång till. Informanterna informerades om detta både i det e-post meddelandet som jag skickade ut och jag att upprepade även de ovannämnda forskningsetiska aspekterna innan var intervju. Informanterna fick även skriva på en samtyckesblankett som förklarar hur forskningen kommer att användas och vilka forskningsetiska principer som tillämpats (se Bilaga 2).

7. Empiriskt kapitel

I detta kapitel redogör jag för de centrala resultat som jag, genom en analys av det material jag samlat in genom intervjuer med sex anställda på en liten kommuns sysselsättningstjänst, samlat ihop. Jag

både sammanfattar och jämför de olika respondenternas svar och öppnar på så sätt upp materialet för att senare kunna föra en diskussion kring de teman som tangerar det mångprofessionella arbetet med långtidsarbetslösa invandrare. Jag utgår från att det informanterna berättat under intervjuerna reflekterar deras egen syn på arbetet med invandrarklienter och samarbetet på arbetsplatsen och på så sätt kan svaren medföra kunskap kring deras upplevda verklighet. Detta empiriska kapitel är uppdelat i flera underrubriker och teman. Först behandlas arbetet med långtidsarbetslösa invandrare och sedan det mångprofessionella arbetet.

7.1 Arbetet med långtidsarbetslösa invandrare

Andelen invandrare varierar i de olika verkstäderna på sysselsättningstjänsten. Informanternas reflektioner kring arbetet med långtidsarbetslösa klienter med invandrarbakgrund är rätt lika. I intervjuerna lyfts det ändå fram att invandrarklienterna tydligt behöver mer stöd än de klienter som tillhör stambefolkningen. Att granska informanternas tankar kring integration och utmaningarna som finns på arbetsmarknaden för de klienter med utländsk bakgrund är även relevant i och med att dessa faktorer direkt påverkar klienten och på så sätt indirekt arbetet med långtidsarbetslösa invandrare. Informanterna lyfter fram att arbetet med långtidsarbetslösa personer kan tangera en bred problematik som hunnit ackumuleras under årens lopp, det är även viktigt att förstå den samhälleliga kontexten när man arbetar med breda sociala problem som just arbetslöshet.

7.1.1 Tankar om integration

Alla informanters svar på frågan om vad integration är kretsar kring samma utgångspunkt, dock håller sig handledarna ganska kortfattade och en av handledarna svarar att hen inte riktigt kan kunna uttrycka sig om ämnet. En av handledarna ser de svaga språkkunskaperna och de kulturella skillnaderna som de största utmaningarna för klienterna med invandrarbakgrund och menar att det är få som faktiskt vet hur vi lever i Finland och hur systemet fungerar.

”[...]de har bott här i många, många år och vi vill ju, och de vill de själva, att de ska räknas som finländare, men sen tänker de ändå inte som vi, att där är det nog med regler, arbetstider, det är det första, jo alla, de flesta har vi barn och familjer, men dom tycker själv att det bara är de som har familjer och hushåll, hellre sköter de det än jobbar”

De andra informanterna beskriver bland annat integrationen ha som mål att invandrare skall kunna röra sig fritt och sköta sina ärenden på lika villkor som personer födda i Finland, att integration är ett tillstånd där personerna i fråga känner att de är en del av det samhället. Informanterna nämner även vikten i att hitta forum där man kan vara aktiv och delaktig fastän man inte arbetar, så att man kan ta del av traditioner, föreningsliv och umgänge med finländare.

En av informanterna lyfter fram att en persons integration även påverkas av faktorer som kön, familjerelationer och kultur. Informanten poängterar dock att finska klienter även kan stå utanför

samhället och vara marginaliserade. Gemensamt har de alla att de försöker hitta arbete, sin roll och sin plats i samhället.

På frågan ifall klienterna med invandrarbakgrund känner till sina rättigheter och självmant söker stöd varierar informanternas svar, en informant svarar till exempel att de nog kanske känner till sina rättigheter men att de inte vet var de skall söka hjälp. En annan informant säger att de som bott här i tiotals år har haft mycket tid på sig att vara noga om sina rättigheter. Hen menar dock att skyldigheterna kanske inte varit lika viktiga. En av koordinatorena poängterar att detta är kopplat till vilket land personen i fråga kommer från och ifall hen kommit som flykting, för arbete eller äktenskap. Hen menar att om man inte kan läsa så är det svårt att hitta och inta information.

7.1.2. Vägen till långtidsarbetslöshet och de hinder som står i vägen för att ta sig ut på arbetsmarknaden

Fler av informanterna poängterar att man bör minnas att det inte är helt svart vitt, men att invandrarklienterna ändå sällan har haft samma väg till arbetslöshet som de finländska klienterna. Informanterna förklarar att för de finländska klienterna ofta är hälsan som svikit eller så har missbruk, utmätningar eller psykisk ohälsa kommit in i bilden. På fråga om ifall det finns något mönster i vägen till långtidsarbetslöshet för invandrare svarar en informant att de anställda på sysselsättningstjänsten är medvetna om huvuddragen, men att det varierar mycket beroende på till exempel vilket land personen kommer från, ifall hen är utbildad eller inte, samt i vilken ålder hen kommit till Finland. Fler av informanterna konstaterar att det märks att invandrare har svårare att få arbete, att deras arbetslöshetsprocent är större än stambefolkningens. En av informanterna berättar att majoriteten av de långtidsarbetslösa klienterna med invandrarbakgrund aldrig kommit in på arbetsmarknaden. Hen förklarar även att många av klienterna bott i Finland i tiotals år och att flera har flyktingbakgrund.

En av de andra handledarna upplever att invandrarklienterna mår helt bra med tanke på deras situation, men att det nog finns de som har hälsoproblem. Den psykiska ohälsan samt de trauman som speciellt flyktingar lider av lyfts fram av fler informanter. En av informanterna poängterar att ifall man aldrig fått chansen att bearbeta det man upplevt så kan all ens energi gå åt att bara orka sig igenom dagen och den psykiska ohälsan kan även ha fysiska symptom.

Den komplicerade byråkratin tas även upp av en av de professionella på sysselsättningstjänsten som ett hinder för arbetet. Informanten berättar att det till exempel finns en klient som de försökt få pension åt på grund av svagt fysiskt och psykiskt mående. Till exempel klarar en klient som varit i Finland i cirka 20 år inte ens av att vara med på rehabiliterande arbetsverksamhet. De FPA bekostade rehabiliteringsutredningarna har resulterat i slutsatsen att det enda vettiga alternativet skulle vara en sjukpension åt personen men ansökningen har ändå fått avslag. Informanten uttrycker sin frustration och säger:

”[...]så nu hänger personen kvar som arbetslös trots att det är uppenbart att hen inte kan vara arbetssökande för hen är arbetsoförmögen eller så bli hen helt beroende av utkomststödet [...]

”Förmånsträsket”

En utmaning som alla informanter tar upp är att klienterna ”fastnar” på verkstäderna, att tröskeln att ta sig vidare stiger med åren. Deltagarna verkar trivas väldigt bra och en handledare undra ifall det är där problemet ligger. En annan informant förklarar att det tyvärr kan bli så att invandrare och flyktingar tvingas leva på samhällets stöd en så lång tid att det blir svårt att sedan bli självständig. Ifall man känner att man kan leva ganska bra på det så blir möjligheten att jobba med ett lågavlönat jobb lätt oattraktivt. Informanten lyfter fram det etiska dilemmat i denna diskussion, tillsammans med diskussionen om hur man definierar arbete.

[...]En thailändsk kvinna som har varit med många år i vår verksamhet och på grund av bristande språkkunskaper har det varit svårt för henne att komma ut i arbetslivet, hon sa glatt att hon inte varit en dag arbetslös [...]i hennes värld, för henne var det här ett arbete [...] hon gör mycket när hon är här och hon är väldigt duktig, hon tycker hon får en inkomst som är helt okej och det här är ett jobb för henne...

Samma informant förklarar att ifall man varit i Finland i många år och aldrig ens upplevt arbetslivet, är det svårt att veta vad det överhuvudtaget går ut på och vilka krav som ställs. Man vet till exempel inte vad det innebär att få en lön och spara till en pension. Informanten menar att det är lätt att fastna i ”förmånsträsket”. Hen säger sig vara tudelad gällande förmånerna och sättet som detta sköts, hen argumenterar att å ena sidan borde förmånerna vara så höga att man kan leva ett drägligt liv på dem ifall det inte finns någonting annat, men och andra sidan skall man ändå på något sätt motiveras att ta sig ut ur det och ta ansvar för sin ekonomi. Informanten säger att detta gäller både långtidsarbetslösa invandrare samt finländare, men att det syns speciellt tydligt bland invandrarna. Hen menar att detta är en svår och väldigt känslig fråga som är viktig att lyfta fram.

Bristande språkkunskaper

Informanterna berättar att en del av deltagarna talar flytande finska eller svenska, medan andra bara kan några ord. Några kliner har klarat av språktesterna och fått finskt medborgarskap, men det är oftast lättare för männen för det mesta är mer utbildade än kvinnorna. Bristande språkkunskaper kan göra att det blir rätt krävande för handledarna att rehabilitera och utföra sysselsättande verksamhet. En handledare tycker det vore viktigt att ha skilda verkstäder för språkinläring i och med att språkinläringen inte riktigt lyckas endast genom deltagande i verkstäderna. En annan handledare berättar att det märks att den utveckling som man kunde se några år sen är inte det samma idag, att de många omorganiseringar som gjorts och kommer att göras inom sysselsättningsavdelningen har påverkat deltagarnas framsteg negativt.

En av koordinatorena lyfter fram att den korta språkundervisningen som hör till integrationsplanen inte räcker till och att de bristande språkkunskaperna är ett stort problem för de långtidsarbetslösa invandrarna. Koordinatoren menar att det ändå är svårt att säga ifall det har med inlärningssvårigheter, motivationen eller andra problem att göra, men även den klart minskade språkundervisningen inverkar negativt.

Självständiga språkstudier påverkar arbetslöshetsstödet vilket ses inverka negativ på motivationen att utföra vidare språkstudier på egen hand. En av koordinatorena diskuterar även utmaningen med att många vidareutbildningar kräver mycket självstudier, vilket lätt blir tungt och många hoppar av på grund av bristande stödet.

Skillnader i språknivån är svår att generalisera enligt informanterna men de anser att de kan delvis bero på de olika kulturella bakgrunderna. Som exempel tas de arabiska kvinnorna, berättar att många av de som deltar i sysselsättningstjänstens verksamhet är både utbildade och även helt analfabeter. En av handledarna menar att vissa av kvinnorna inte alls är intresserade att lära sig finska eller svenska och att en del är nöjda med att mannen eller barnen pratar något av de lokala språken. Hen lägger till att det i många kulturer är mannen som sköter allting vilket leder till att kvinnorna inte är vana att ta initiativ eller att ansvara över sitt eget liv, vilket i sin tur minskar motivationen och behovet att göra det.

Informanterna tar upp utmaningen med att klienter med samma språkbakgrund tenderar att hålla ihop och att det blir lätt blir klickar. En av handledarna konstaterar dock att det i verkstäderna pratas så många olika språk att det nog jämnar ut sig och fungerar ganska bra, dock kunde ett större utrymme behövas. Det poängteras att det gemensamma språket även kan ses som en resurs när nya klienter med samma språktillhörighet kommer med i verksamheten.

Informanterna framhäver att språkinläringen även sker i vardagssituationer och att våga börja prata är ett viktigt steg. Speciellt för de invandrarkvinnor som varit hemma med barn i många år kan verkstäderna bli deras första kontakt ytter om hemmet. Enligt en av informanterna kan man märka en stor skillnad efter att de varit med i verksamheten en tid, de börjar till exempel våga använda finskan. I och med att klienterna kommer från så många olika språkgrupper så är atmosfären ganska tillåtande enligt informanterna, deltagarna vågar uttrycka sig och det blir mycket skratt och diskussion. Detta upplevs som en styrka, att även fast klienterna inte behärskar språket så hittas det sätt att kommunicera och man hjälper varandra.

Steg ut i arbetslivet

Invandrarklienternas språkkunskaper är sällan tillräckligt hög för att nå upp till det som krävas på arbetsmarknaden. En av informanterna lyfter fram att det blir svårt för de som inte kan läsa och skriva, i och med att de flesta arbetsuppgifter i dag ges skriftligen, man behöver även kunna läsa säkerhets-

och räddningsplaner med mera. Språkkraven borde vara kopplade till arbetsuppgifterna, men enligt informanten finns det nog arbeten som borde ha lägre krav och där det praktiska kunnandet borde vara det viktigaste. Fler av de professionella tar även upp de negativa attityderna i vårt samhälle gentemot invandrare och säger;

”[...]man kan inte sitta hemma och vänta på att språket skall komma, man måste ju utsättas för det [...]”

Sysselsättningstjänstens klienter kategoriseras som tredjelinjes kunder hos TE-byrån, genom detta känns det lite som om TE-byrån vänt klienterna ryggen, säger en av informanterna. Alla andra alternativ har alltså lagts åt sidan för dessa långtidsarbetslösa personer, Kommunen kallas med i aktiveringsplanen och rehabiliterande arbetsverksamhet är det enda alternativet som återstår. Man anser alltså att möjligheten för dessa klienter att komma ut och arbeta inte är så realistisk, trots det görs en aktiveringsplan. Fler av informanterna berättar att de efter flera år på sysselsättningstjänsten per automatik börjat anta att de flesta av klienterna inte kommer att gå vidare ut i arbetslivet, för många är en uppehållande sysselsättning i form av social rehabilitering mer aktuell.

En av koordinatorena poängterar att kommunen i sig har få arbetsplatser samt arbetsprövningsplatser tillgängliga och att det finns mycket konkurrens om de få som finns. En av handledarna konstaterar att det helt enkelt inte finns jobb om man inte har en utbildning. Detta innebär att man måste uppnå en hög nivå för att överhuvudtaget få kontakt med arbetslivet. Här poängteras vikten i att klienter med utländskbakgrund så fort som möjligt skulle få kontakt med arbetslivet, att systemet borde göras lättare för både arbetsgivare att anställa så att invandrare lättare kunde bekanta sig med arbetet. En av informanterna berättar;

”Här blir vi nog som man kan kalla skyddade verkstäder, vi tappar själva greppet om vad som är kraven ute på arbetsmarknaden. Skillnaden blir så stor så att tröskeln ut till arbetslivet blir så väldigt stor.”

En av handledarna är frustrerad över att det finns så lite de kan erbjuda åt de klienter som skulle vara kapabla att ta sig vidare, men på grund av brist på resurser och möjligheter så blir de kvar vid sysselsättningstjänsten, hen förklarar;

” [...] vi har lite tid och det är ett stort problem för oss [...] den där motivationen faller lite bort, vi har liksom inte de där nästa steg att erbjuda, kommunerna drar in på arbetstimmarna, du skall göra samma uppgift på mycket mindre timmar, ingen har tid att handleda någon mera [...] ingen har tid att ta hand om de här människorna som bara skulle behöva ett halvt år att bekanta sig och få in foten, få arbetserfarenhet, ett socialt nätverk [...] det är så hårt press på den här effektiviteten, om vi satsar ett halvt år på de här människorna så är de skattebetalare 30 år, istället är de arbetslöshetsdagpengsplockare i motsvarande 30 år.... Idag kostar det mer än vad det smakar men om 15 år så har det lönat sig [...] vad skall vi motivera de här människorna med 'att nu ska du vara jätte hurtig och studera och allt men sen hamnar du tillbaka hit för det finns inte något för dig”

7.1.3 Relationen mellan klient och arbetare

Koordinatorerna poängterar att det kan ses som en konst att kunna väcka drömmar och motivation hos andra människor, något som arbetet med dessa klienter grundar sig på. Stödet i vardagen är av ytterst stor vikt. En av handledarna berättar att man märker på klienterna vem som har ett starkt socialt nätverk i och med att de klarar sig individuellt och relationen till de anställda blir inte lika personlig som med de klienter som är mera ensamma eller utstötta. Informanten säger att det blir svårt när vissa klienter gärna vill överstiga det vad relationen mellan handledare och deltagare tillåter. De vill gärna bli vänner och det kan vara svårt att förklara skillnaden mellan handledare och elev.

En av handledarna berättar att klienterna anförtror sig med mycket åt handledarna, men känner att invandrarklienterna pratar om bekymmer de har i dag och inte om det förflutna. Hen anser även att invandrarklienternas privata liv inte påverkar deras närvaro på verkstäderna. Handledaren säger att det konkreta arbetet och snacket hålls isär, att det inte riktigt finns möjlighet att diskutera mera. Hen känner även att det egna professionella kunnandet inte alltid kanske räcker till. En av de andra handledarna beskriver sin verkstad som en stor familj där man kan tala om allt, hen beskriver sig lite som en social arbetare. En av koordinatorerna poängterar att man ändå inte får låta relationen mellan professionell och klint bli terapeutisk i och med att det finns andra professionella för det ändamålet.

Fler av informanterna säger att det är svårt att mentalt stänga av jobbet när man går hem. Speciellt i och med att det är frågan om en liten kommun där man stöter på sina klienter överallt. För många klienter blir de anställda vänner som lyssnar och som känner till ens problem. Förtroendet kommer från att klienterna vet att man vill dem väl och att man även är förberedd på att dela med sig av sig själv, en av koordinatorerna menar att detta sänker tröskeln för klienterna att komma och dela med sig av sina bekymmer.

En av handledarna säger:

”De kallar oss för lärarna [...] de ser upp till oss och frågar om råd om allt möjligt, också personliga bekymmer [...] vi är som en stor familj, vi är inte så många och de kommer så ofta, därför kan man prata om allt”

Fler av informanterna berättar att de lärt sig mycket genom arbetet. Dels har, som en av informanterna berättar, arbetet lärt en att det även inom en kulturell grupp finns många olika sätt att tänka och resonera. Dessutom säger en av handledarna att hen med tiden blivit mjukare och att hens tankesätt inte är lika stramt. Handledaren menar att hen tidigare var mycket striktare med saker och ting men har nu insett att man måste försöka förstå mer och inse att det finns mycket problem. De anställda på sysselsättningstjänsten är alla överens om att lyssna är viktigt tillsammans med reflektion, att man måste prata ärligt om saker och ting och så att säga prata samma språk.

Begreppet kulturkompetens

Frågan om vad kulturkompetens innebär fick alla respondenter att tänka efter. En av handledarna säger att hen inte hört ordet förut men att hen nog fått en djupare kulturell förståelse med åren. Hen säger sig ha lärt sig mycket genom arbetet och menar att det är ytterst viktigt att man kan lyssna och vara empatisk och att man kan bjuda på sig själv. Dessutom måste man kunna förklara varför saker är på ett visst sätt och kunna se varför den andra parten inte förstår något är si eller så i vårt land. En av de andra informanterna svarar att det i grunden handlar om att kunna reflektera över att det finns kulturella skillnader och att man ens försöker förstå dem. Informanten säger att man måste kunna granska sin egen kultur kritiskt och reflektera över hur vettigt just det systemet som vi har är. Det att man har förståelse för en annan kultur behöver inte betyda att man accepterar allt i alla former. Hen förklarar;

”till exempel det att i vissa kulturer är det mannen som har makten i vissa familjer, vilket jag inte tycker är acceptabelt men jag kan ändå förstå hur det fungerar och jag tror att där är skillnaden att man kan ha en förståelse men man måste tillåta sig diskussionen om hur vettigt är det och kan man kanske ändra på det... det är den personens verklighet [...] nog är det viktigt att reflektera över sin egen kultur”

Informanten menar att vi i Finland är snabba med att döma t.ex. muslimer just när det gäller könsroller och mannens makt över kvinnan. Hen menar att det är sant att det existerar en problematik här men att man inte får vara blind för det egna landets och kulturens problem och utmaningar.

Informanten lyfter även fram att man heller aldrig skall glömma att man som professionell även kan vara full av fördomar och att det farligaste är att tro att man inte har några fördomar alls. Det finns vissa mönster som man kan känna igen hos personer från någon viss kultur, men det är viktigt att inte välja att förklara alla individers beteende eller sätt att vara genom just vilket land eller kultur de kommer ifrån. Angående kulturkompetens anser informanten att det är mycket väsentligt att man vågar diskutera och fråga, samt att man öppet och ärligt är nyfiken på varandra och inte tar saker föregivna. Humor lyfts fram som ett nyttigt arbetsredskap. En av koordinatörerna säger att hen alltid med en ny klient tillsammans försöker reda ut klientens bakgrund. På så sätt lär man sig om både land, kultur, politiska system och normer som klienten har som referensram. De flesta informanter pratar på ett eller annat sätt om vikten i att de anställda känner till klienternas kulturer, att detta hjälper dem att förstå hur klienterna fungerar.

”De som vi har här är vi ju så bekanta med, vi respekterar ju dem och vi brukar säga att ni får... ni är ni och vi är vi... men nu är det nog stora skillnader”

En av handledarna konstaterar att med tiden blir man erfaren men att man nog borde lära sig mer om olika kultur och religioner, några informanter funderar på ifall en kurs eller något slags infopaket kunde vara nyttigt.

En av informanterna diskuterar kvinnosyn samt kulturskillnader och säger att man kanske borde se sig själv i spegeln och reflektera över vilka olika syner som finns på till exempel kvinnans roll i samhället, vad det innebär att vara på jobb etc. Hen menar att vi borde acceptera att det finns andra sätt att leva på än det finska, de finska myndigheterna anser att bara vara hemma och sköta barn inte riktigt räknas, att man då inte är tillräckligt integrerad. Hen ser det som att vi i Finland definierar oss själva genom arbetet och att man då borde fråga sig hur mycket vårt samhälle är med och tvingar in kvinnor, med en kulturell bakgrund där hemmaarbetet är ens livsuppgift, i arbetssökande fastän de inte har en tanke på att arbeta. Informanten lyfter fram att man måste granska sitt eget tänkande men även hitta en kompromiss;

[...] så systemet i sig tvingar in de här kvinnorna som arbetssökande även ifall de kanske själva inte ens har en tanke på att gå ut i arbetet, för de ser helt enkelt inte det som sin uppgift [...] det här är en intressant fråga, hur mycket skall vi tillåta det här, skall vi pracka på vår syn? Hur vettig är vår syn, vad finns det för fördelar med deras sätt att tänka? Samtidigt finns frågan ifall man kan integreras om man som kvinna är hemma och tar hand om barn och hushåll [...] vad är kriterierna då för att vara integrerad? [...] Där blir kompromissen att de anmäler sig som arbetssökande för det är det ända sättet att garantera någon inkomst, och samhället kräver det för att få utkomststöd, men det är kanske tillräckligt att komma med i rehabiliterande verksamhet i form av en syverkstad”

Informanten menar att kvinnosyn är ett intressant tema och att vi i Finland lätt pratar om att kvinnor har rätt att bestämma men samtidigt så låter vi inte invandrarkvinnorna bestämma själv ifall de vill vara hemma och ta hand om barnen, att detta ingår inte i ”vår fria kvinnosyn”.

Utmanande situationer

När utmanande situationer dyker upp i arbetet med invandrarna säger en av verkstadshandledarna att de försöker lösa det med diskussion. På frågan om hur de kulturella utmaningarna tacklas och löses svarar en av handledarna att det beror på situationen men under veckomöten diskuteras saker och handledarna strävar till att öppna upp synen för kulturell diversitet och hur saker och ting görs olika i Finland och att man måst kunna anpassa sig och umgås samt jobba tillsammans med personer med annan kultur och religion. En av koordinatörerna menar att det klart finns en större risk för missförstånd när man arbetar med personer med en annan kulturell bakgrund men att hen själv har tagit till sig en öppen och nyfiken inställning och skyggar inte för att ställa frågor. Ifall någondera part inte förstår så bearbetas ämnet till båda är överens. Koordinatören lyfter fram att man i arbetet med invandrarklienter behöver mer tid och rum för samtal, ibland är användningen av tolk även nödvändig.

En av handledarna lyfter fram vikten i att kunna inse när någon persons problem är för stora för att de anställda på verkstaden kan klarar av situationen. Handledaren säger:

”[...]det är jätte viktigt att inse när den här personens närvaro förstör för andra, är man jätte sjuk så kan man skrämman andra människor här, att det är nog sådant som man måste

skaffa lite skinn på näsan och säga att det här går inte... dom ska vilja komma hit och dom skall vara glada när de går härifrån.”

Handledaren menar att man måste som anställd kunna leda situationer som denna och veta hur man skall agera i utmanande situationer. Samma handledare berättar att vissa klienter är hemskt förtegn om problemen och hos andra ser man deras trauman tydligt, de vill sällan prata om det. Hen berättar att det kan uppstå utmanande situationer när till exempel de klienter som är kuvade hemma istället vill ta ett stort utrymme i verkstaden.

”Många som är kuvade hemma vill ta jätte mycket utrymme här och anser sig ha rätt här, vi har haft deltagare som vi har hamnat flytta i verkstäder för att de tagit i uppgift att agera 'kulturpolis' och skvallrar inom deras lilla samhälle och göra livet förpestat för de som är här och vet att här kan man vara öppna om sina saker och inte ha kulturögon i nacken, för det är ganska hårda regler inom vissa kulturer.”

För övrigt tas ämnen som mobbning och utfrysning upp av några andra informanter. Handledaren lyfter fram att man måste vara väldigt lyhörd och känslig för vad som händer, att vissa klienter kan stundvis behöva distans men att det inte tyvärr alltid är möjligt att göra det som skulle vara bäst för klienten i och med att det finns många regler och restriktioner.

7.2 Det mångprofessionella arbetet

En arbetspsykolog och en hälsovårdare arbetar även på sysselsättningstjänsten tillsammans med koordinatörerna, handledarna och socialarbetaren. Det mångprofessionella arbetet kommer med sina fördelar och utmaningar. Fördelarna som tas upp är att det finns en varierande och bred expertis på arbetsplatsen och klimatet är öppet så det är lätt att hålla kontakt med varandra och fråga ifall det är något man grubblar på. Även för klienterna kan de ses vara en fördel, en av informanterna säger att det märks att klienterna ofta fäster sig vid någon anställd som de fått bra kontakt med. En av handledarna poängterar att sysselsättningsavdelningen inte är en vårdande utan en stödjande enhet vilket begränsar arbetet, men att kontakten med arbetstränare, koordinatörer och Arbetskraftsbyrån är viktig.

Handledarna arbetar i par och informanterna tar upp vikten i att kunna prata och ventilera arbetet med sitt arbetspar. Arbetet i verkstäderna kan vara rätt intensivt, en av handledarna säger att de olika verkstädernas handledare har bra kontakt sinsemellan. Dock känner hen att det kan vara svårt för de andra handledarna som inte har ett lika stort antal invandrare att förstå vilka problem som kan uppstå. På frågan om vem de anställda pratar med ifall det uppstår utmanande situationer varierar svaren. Beroende på arbetsroll och problematik skulle de anställda prata socialarbetaren, förmännen, koordinatörerna eller enhetschefen. Några av informanterna diskuterar tystnadsplikten men konstaterar att det blir lättast ifall klienten är med och diskuterar de saker som angår klienten i fråga. En av informanterna berättar att ifall klienter diskuteras så är det oftast med arbetstränaren,

koordinatorerna eller Arbetskraftsbyråns personal. Socialarbetaren tar upp den en etisk fråga om hur mycket hen skall dela med sig av den informationen som hen har om klienterna.

På frågan om det uppstår missförstånd svarar en av handledarna att det händer sällan och att de som handledare måste lita på koordinatorerna att de torde veta bäst. Handledaren förklarar att det finns ett förtroende och att de anställda ibland har olika åsikter, men att det händer sällan. Blir det missförstånd kan man alltid knacka på och fråga. En annan informant menar att det kan uppstå utmaningar på grund av att de anställda kan ha varierande syn på saker och ting samt en annan arbetsvokabulär. Hen förklarar att handledarna kanske ser saker på en väldigt konkret nivå medan koordinatorerna och socialarbetaren tenderar att teoretisera situationen och att detta kan leda till känslan av frustration.

En annan informant håller med om att det finns ett öppet klimat men att det finns plats för förbättring. Hen känner ibland att det är som om de anställda pratar förbi varann fastän de pratar om samma person och samma problematik, att det ändå är som om de inte pratar om samma sak. Informanten känner att de olika professionella upplever saker ganska olika, att när något problem diskuteras så har de olika anställdas syn andra proportioner och dimensioner.

”Där märker jag att vi har vissa nyanskillnader [...] och det tror jag att man alltid har i ett arbete man jobbar med människor, att man ser på saker och uppfattar saker olika och det viktiga skulle vara att man måste kunna gräla om saker men det gäller arbetsärenden [...] men det är en konst, lätt blir det att man undviker konflikterna...”

De olika utbildningarna och bakgrunderna blir på så sätt en utmaning för det mångprofessionella arbetet i och med att de leder till olika syn på klienterna och deras problematik.

Informanten förklarar:

”[...] vad är det mer man fäster vikt vid, att är det mera hur klara det här människan praktiskt sina arbetsuppgifter eller ser man mera på hälsan eller det sociala och det ekonomiska [...] i den bästa av världar skulle vi samla all denna information men ibland känns det som sagt att vi pratar om olika saker, att vi inte riktigt förstår vad den andra menar, vi kan ha väldigt olika syn på de här kunderna emellanåt, någon tror väldigt starkt på att kunden är sådan som kommer att snabbt gå vidare och har mycket styrkor och kunskap, medan den som har jobbat med denne i ett annat sammanhang säger att det inte fungerar alls, att den kanske inte alls kan samarbeta med någon annan [...]”

En av handledarna kommer in på samma ämne men säger att det nog inte har gällt arbetet med invandrare, hen förklarar;

”[...] det har inte gällt invandrare men det har varit stora skillnader [...] vi känner dom (klienterna) på ett annat vis, till exempel kan många som har psykiska problem lätt att sätta upp en fasad, skärpa sig, medan här är dom sig själva, så det känns ibland att vi inte blir trodda, så diskuterar vi det kolleger emellan och så är det det”

7.2.1 Att jobba för samma mål

På frågan ifall alla jobbar för samma mål svarar en av handledarna att hen nog tycker det, en av de andra handledarna instämmer, men säger att det finns olika delmål på olika nivåer. Till exempel kan delmålet för verkstäderna vara att deltagarna kommer och äter lunch medan koordinatorernas delmål kan vara att deltagarna går på språkkurs. Arbetskraftsbyrån önskar i sin tur att personerna skall gå på lönearbete eller studera.

En av informanterna svarar starkt nej på frågan om alla arbetar för samma mål och berättar att detta är en diskussion som tagits upp under årens lopp. Hen menar att det borde finnas en klarare vision gällande vad sysselsättningsavdelningen arbetar för. Klienterna på verkstäderna består av personer med väldigt olika behov, dels finns de som behöver det som kallas för social rehabilitering i form av upprätthållande verksamhet och sedan finns de vars väg realistiskt sätt kunde vara att gå ut i arbetslivet. Informanten menar att det nu är väldigt rörigt och att det funderats kring hur de olika målsättningarna borde tydliggöras, dels för kunderna och dels för arbetsteamet.

[...]det blir väldigt otydligt, det finns liksom ingen gräns för det här, jag har haft många diskussioner med handledarna där som säger att våra deltagare inte kommer komma ut till arbetslivet och då har de också missa lite poängen, det är ju lite det som skall vara målet, i och med att vi har så många på social rehabilitering så drunknar de i mängden, att det blir en känsla av att vi har ett helt massivt gäng som bara är här och fördriver tiden, det blir som något slags dagis och men och andra sidan måste jag också tydliggöra att vi gör också ett bra jobb med den gruppen, den gruppen mår också bra [...]

Informanten menar att de måste påminna varandra om att fastän målet med att få ut klienterna inte ofta uppfylls så gör de anställda ett bra jobb, hen säger att det kan vara bra att tänka tillbaka på i vilket skick en del klienterna varit när de först kommit till den rehabiliterande verksamheten och jämföra med hur de mår idag;

”[...]om vi tar en invandrare så kan det vara frågan om en person som inte kommit ut och varit isolerad men som sedan ha varit här ett halvt år och plötsligt har vi en mycket social och pratglad och en person som vågar ta egna initiativ och vara utåtriktad, då är det viktigt att påminna sig själv om att vi har gjort det här jobbet och den har liksom uppnått det här... den är ännu väldigt långt från arbetslivet men personens livskvalitet och varande och mående är väldigt mycket bättre än vad v startade i från ett halvt år sedan”

En av koordinatorerna är även inne på samma spår och säger att de nog i stora drag arbetar för samma sak men att ibland om något speciellt råkar hända så blir det lätt att man reflekterar över vad meningen med den sysselsättande arbetsverksamheten egentligen är. Även när klienternas avtal förnyas går man igenom de individuella målen. Ifall det verkar som att någon fastnat på ställe reflekterar man över de möjliga orsakerna och hur man tillsammans kunde åtgärda situationen. Dock har man med de flesta klienter provat på alla alternativ som finns och för många. Speciellt arbetslösa invandrare är sysselsättningstjänsten ett alternativ för arbetslöshet, verksamheten blir helt enkelt något som skänker glädje och betydelse i vardagen.

”[...] en här skalan blir så stor vilket gör att målet blir väldigt otydligt, vad är målet och när kan vi säga att vi uppnått det? Det här borde vi bli mycket, mycket tydligare med, det är ett stort jobb vi har”

En av informanterna känner att det att många av de anställda jobbat ihop i flera år har lett till att de hittat en form av konsensus. Ibland får man ändå nya aha upplevelser av varandra, i och med att man känner klienterna på olika sätt.

”Att respektera varandra är nog nyckeln till allt, det är viktigt att vi diskuterar med gemensamma termer och att ingen sätter sig i rollen som expert, man bör kunna hålla sig i den egna professionella rollen men även försöka förstå den andres synvinkel”

7.2.2 Arbetshandledning och verktyg

En av informanterna frågar sig ifall handledarna själva inser hur stort inflytande på deltagarna, att de har en stark roll och en stark närvaro. Hen menar att handledarna i samband med den utbildning de går (* utbildning för handledarna på Axxell) har börjat reflektera över deras roll och position men kanske ändå inte insett att de på ett sätt är rollmodeller. Informanten hoppas på att utbildningen lärt handledarna tänka i mer teoretiska banor och se sin roll samt öppna upp den där möjligheten för arbetshandledning. Hen menar att det gjorts försök med arbetshandledning för handledarna men att de kanske inte upplevde det nödvändigt och såg det kanske inte som en fördel och mer som någon slags utvärdering på sitt arbete. Informanten lyfter fram att ifall man inte är van i sitt jobb att reflektera så känns det väldigt ovant och konstigt, informanten menar att gällande de här det märks man just den där skillnaden att har man en social utbildning så är det naturligt för en själv för att man är van att reflektera. En annan informant anser även att handledarna kunde behöva mera arbetshandledning i och med att det är ett psykiskt utmattande jobb som de gör. Hen beskriver det som att det finns många som suger mycket energi och om man inte är medveten om att det är det som det beror på så kanske man definierar jobbet som tungt av fel orsaker, att man inte ser att det är det här det handlar om, man kanske istället börjar uppleva människor som bara som besvärliga eller omöjliga.

Handledarna säger själva alla att de överlag inte tycket att utbildningen på Axxell tillsvidare varit så givande. En av handledarna känner dock att hens egen utbildning inte alltid kanske räcker till och att hen ibland undrar om hen gör saker rätt. Handledaren säger att man nog är tvungen att gå och prata med någon, att man inte klarar sig ensam i detta arbete men känner ändå att hen inte riktigt får något ut av den arbetshandledning som erbjudits. En av koordinatorerna berättar att alla har en möjlighet till arbetshandledning om man så önskar;

”Det är ett hälsosamt sätt att ta hand om sig själv, det hör till detta arbete, inte så att nu mår jag dåligt och vill ha det [...].jag ser de som en del av det här arbetet [...] Arbetshandledningens betydelse och goda sida kanske märks först när man har upplevt utmattningen och man är i behov av den för första gången, sen kanske man inser att det är ett verktyg [...] man hålls arbetsför och man växer i sin profession och förstår hur viktigt det är att de anställda i arbetskollektivet mår bra...”

7.2.3 Förslag på förbättring

På frågan ifall det finns det något man kunde göra på ett annat sätt eller förbättra svarar en av handledarna att det skulle vara bra att inte ha för stora grupper. Hen menar att brist på resurser lett till att den personliga handledningen och utvecklingen fallit bort och att själva rehabiliteringsbiten nu är ganska liten. Hen poängterar även att klientunderlaget på sysselsättningstjänsten är annat än på motsvarande verkstäder i andra kommuner, att på andra ställen det kanske räcker att klienten deltar i verksamheten i några månader och sedan går på jobb. Hen menar att intensiteten på arbetet blir på en annan nivå ifall det är 5 eller 15 deltagare per handledare eller ifall klienterna är unga och nyutexaminerade eller äldre personer med missbruksproblematik.

En av koordinatorerna klagar på att tidsbrist är ett problem och en utmaning och att det är svårt att upprätthålla sin egen och klientens motivation när det inte finns något ”nästa steg” att erbjuda. Hen menar att kommunerna drar in på arbetstimmarna vilket leder till att man måste utföra samma uppgifter på mycket mindre tid och att det inte finns tid för handledande. Det är svårt att få ut klienter på arbetsträning på grund av brist på personer som har tid att handleda dem. Informanterna uttrycker frustration över att samma klienter år efter år är med i verksamheten, en av handledarna uttrycker det;

”Ibland blir jag trött på att se att samma personer är här år efter år utan att någonting händer, det är liksom upprätthållande verksamhet, unga på 30, 40 år... alla fastnar här... det känns illa, att deras framtid är här”

En annan informant säger att de framsteg som sågs några år sedan inte finns idag i och med att det inte finns samma tid och möjlighet, hen känner att kommunen och regeringen inte förstår problematiken som sysselsättningstjänsten arbetar med. En av koordinatorerna lyfter fram att man måste förstå att detta arbete handlar om en klientgrupp som har komplexa livssituationer, långsiktig rehabilitering går inte att fixa med snabba lösningar. En av handledarna beskriver situationen så här;

”[...] jag tycker att det stora problemet är att det är en så bred kundgrupp och bara en dörr att gå in i, det skulle intensifiera det vi gör om man skulle plocka bort 63 åringarna, jag menar hur många 63 åringar går på jobb om de varit arbetslösa 10-15 år? Missbrukare behöver en annan slags vård, de kan vara här men inriktningen borde vara en annan än Arbetskraftsbyrå, invandrarna igen är en helt annan kategori som behöver en annan liksom linje än missbrukarna. De långkognitiva, är du 50 år och aldrig ha jobbat, hur realistiskt är det att du kommer hit och får ett 3 månaders avtal och går på jobb? Jo vi jobbar mot det, och det finns plats för de här människorna men vägen dit så är mer än 3 månader- den kan vara 10 år [...]”

8. Diskussion

I detta kapitel diskuterar jag mina observationer i ljuset av tidigare forskning samt reflekterar över forskningsresultaten och de svar jag fått på mina forskningsfrågor. Jag har ställt frågorna; *Hur ser de professionella på arbetet med långtidsarbetslösa invandrare?* och *Hur upplever de anställda på sysselsättningstjänsten det mångprofessionella arbetet med långtidsarbetslösa invandrare?*

Sysselsättningstjänstens deltagare är enligt de anställda ofta för sjuka för att jobba men för friska för att bli sjukpensionerade. Verkstäderna beskrivs vara det första steget mot arbetsmarknaden för de långtidsarbetslösa klienterna, men att det bara är ett steg av många. Forskningens informanter lyfter fram att arbetet med långtidsarbetslösa invandrare inte skiljer sig så mycket från arbetet med de finska klienterna, men invandrarklienterna har sällan haft samma väg till arbetslöshet, många har aldrig fått in foten på arbetsmarknaden. Flyktingar tas upp som en skild gupp som ofta har sina specifika utmaningar.

Informanterna nämner alla hur viktigt stödet och gemenskapen de upplever på verkstäderna är för klienterna. För deltagarna är det en plats att komma till där det finns anställda som lyssnar, stöder och hjälper. Delaktighet är en av de viktigaste aspekterna av integration, som Creutz & Helander (2012) lyfter fram så är känslan av delaktighet ihopkopplad med den upplevda grupptillhörigheten. Mina informanters definition av integration står i enighet med lagen och det som tidigare forskning lyft fram som viktiga aspekter. Integration handlar om en tvåriktad process där anpassningen borde ske ömsesidig för både samhället och invandraren (Varjonen, 2013,11). Även fastän informanterna inte använde sig av detta begrepp stämde deras reflektion gällande temat in på dess definition.

De centrala utmaningarna som de långtidsarbetslösa invandrarna står inför enligt min forsknings informanter är bristande språkkunskap, de få möjligheterna till arbetsprövning samt vidare studier och att det lätt är så att man fastar på verkstäderna och i förmånsträsket. Vikten i att lära sig språket lyfts även starkt fram i studierna gjorda av bland annat Creutz & Helander (2012); Ekberg-Kontula (2000) och Latomaa med flera (2013). Mina informanter diskuterar och kritiserar språkraven på arbetsmarknaden, något som även respondenterna med invandrarbakgrund tar upp i Creutz & Helanders forskning. De intervjuade anställda på sysselsättningstjänsten önskar att klienterna hade mer möjligheter att vara i kontakt med majoritetsbefolkningen och känner att detta i sin tur skulle påverka positivt på de främlingsfientliga klimatet vi har i vårt land. Kontakt med personer med annan bakgrund kan bidra till att motverka stereotyper och kan leda till positiva upplevelser för båda parterna (se kontakthypotesen, Gordon Allport, 1954).

Kultur tas även upp av informanterna som något som påverkar invandrarnas syn på arbete samt position på arbetsmarknaden. Andersson (2003, 183-188) menar att kultur förenar individer men även innefattar en exklusionsaspekt, att det kulturella är kopplat till den samhällsliga maktstrukturen och att på så sätt speglar och producerar sociala hierarkier samt de värderingar som råder i samhället. Fler informanter nämner bland annat att många arabiska kvinnor är hemma och sköter barn, att det kanske inte ens är aktuellt för kvinnorna att söka jobb. Den finländska synen på arbete och deras syn på arbete och könsroller kan vara väldigt olika. Frågan om hur tillåtande det finska samhället är gentemot andra sätt att leva än det normativa finska tas upp i intervjuerna. Wikström (2013) granskar sociala utmaningar från ett postkolonialt perspektiv och ifrågasätter tendensen att kulturalisera sociala

problem. De anställda på sysselsättningstjänsten beskriver invandrarklienternas utmaningar rätt objektivt, utan att falla in i väldigt kulturaliserande förklaringar. Informanterna verkar väldigt öppna, accepterande och förstående. Informanterna lyfter även alla fram hur viktigt det är att ställa frågor, dela med sig och vara öppen och nyfiken i arbete med klienter från en annan kulturell bakgrund. Några av informanterna önskar sig dock mer kunskap om olika kulturer och religioner.

Wikström (2013, 320-322) menar att speciellt media framställer de utmaningar som många invandrare kämpar med som direkt kopplade till kulturskillnader eller till invandrarskapet. Man bör minnas att om man förklarar problem endast genom denna synvinkeln undgår man att se det verkliga, bakomliggande problemet. Oftast handlar det om en kombination av sociala strukturer och samhällsliga attityder som marginaliserar invandrarna. Wikström betonar att begrepp som kultur och etnicitet, samt ord som förort och invandrarfamilj, kommit att betraktas som problem i sig. Dessa associeras ofta bland annat med arbetslöshet, brott och låg utbildningsnivå. (Ibid.) Man bör därför medvetet motarbeta kulturaliserandet av de utmaningar som följer med invandring, men jag förespråkar dock att man trots allt bör vara medveten om att kulturella skillnader till en viss grad existerar och påverkar. Detta kan leda en vidare till en debatt kring kulturkompetens inom bland annat socialt arbete, och om dess innebörd. Det finns en del forskning om ämnet, både kulturkompetensens innebörd och främjandet av invandrares språkinläring är två forskningsområden som kunde utvecklas.

De intervjuade anställda på sysselsättningstjänsten berättar att de fått en djupare kulturell förståelse med åren och på frågan om vad kulturkompetens är uppfyller de flesta informanters svar Muñoz (2007) definition- att det handlar om förmågan att vara medveten om sina egna antaganden, värderingar och fördomar, samt förmågan att effektivt kunna samverka med människor oavsett vilken kultur de härstammar från.

När informanterna diskuterar relationen mellan klient och professionell tas inte några specifika utmaningar upp när det kommer till klienter med invandrar bakgrund. Blir det missförstånd så diskuteras saken, informanterna säger sig även använda mycket humor i arbetet och att det är viktigt att man själv delar med sig och är öppen. En del klienter upplever att de anställda är deras vänner och detta upplevs vara en knepig situation. Många invandrare saknar finska vänner och för dem kan relation med de anställda på sysselsättningstjänsten bli väldigt betydande.

Informanterna säger se arbetet i form av ett gemensamt lärande, invandrarklienterna lär sig om den finska kulturen och de anställda om de olika kulturer som klienterna hör till. Wallin (2013, 18-19) menar att genom att bygga upp vårt kunnande kan vi tackla de problem som lätt formas när kulturer möts. För detta behövs självklart även lagar och strukturer som stöder detta, i form av till exempel bättre invandrings- och integrationspolitik. Wallin menar att ett mångkulturellt Finland är framtidens

Finland och att vi alla har ett ansvar över hur det formas, det mångkulturella kunnandets utmaning berör oss alla. Här verkar informanterna på sysselsättningstjänsten hålla med. Detta ämne är relevant både på individ nivå men även på ett bredare samhällsligt plan.

Ett gott samarbete mellan de olika professionella inom det sociala området är en av grundstenarna för ett smidigt och klientvänligt arbete. De anställda på sysselsättningstjänsten anser att det mångprofessionella arbetet medför både fördelar och utmaningar. Fördelarna som tas upp är att det finns en varierande och bred expertis på arbetsplatsen samt att man tack vare det öppna klimatet lätt kan hålla kontakt med varandra. Det ses även vara bra att klienterna har kontakt med flera olika yrkesgrupper, de får ofta förtroende för någon av de anställda. För att ett dynamiskt samarbete skall kunna uppfyllas krävs en strävan efter utveckling samt en viss finkänslighet. Den största utmaningen som tas upp är att de olika professionella kan uppleva olika klienter och situationer på olika sätt. Koskela (2013) diskuterar att det behövs ett gott samarbete, ett stort förtroende, och bra interaktion för att det mångprofessionella arbetet skall löpa smidigt. På basen av intervjuerna med de anställda på sysselsättningstjänsten kunde man dra slutsatsen att dessa faktorer löper rätt smidigt på arbetsplatsen. Flera respondenter lyfter fram att de litar på de andra professionella expertis och bedömning och att kommunikationen löper bra.

Missförstånd säger informanterna att uppstår nån enstaka gång men att de ofta reds ut genom diskussion. Enligt Koskela (2013) kan avsaknaden av ett gemensamt språk upplevs stå som ett av de största hindren för ett fungerande mångprofessionellt samarbete, likaså avsaknaden av gemensamma tankemönster. En forskningsinformanter går in på detta ämne och menar att samarbetet ibland kan väcka frustration i och med att det känns som om man inte talar samma språk eller delar samma tanke sätt. Dock framhåller informanterna att de arbetat ihop länge vilket gjort att samarbetet med åren förbättrats. De anställda upplever arbetsplatsens miljö som öppen och säger att man är nära till varandra fastän man inte alltid arbetar ihop. På frågan ifall alla jobbar för samma mål svarar informanterna lite varierande, några svarar ja medan andra säger att målen borde diskuteras och klargöras bättre.

Ett intressant ämne som togs upp och delade åsikter mellan de olika professionerna var arbetshandledning, handledarna verkade dela åsikten om att det inte känts vara nyttigt med arbetshandledning medan de andra informanterna, det vill säga koordinatörerna och socialarbetaren kände att det är ett viktigt och självklart redskap. Detta kunde vara ett viktigt ämne för arbetsplatsen att diskutera och reflektera kring.

De anställda på sysselsättningstjänsten delar alla samma frustration kring den byråkrati samt de ramar och resurser inom vilka de utövar sitt arbete. Förväntningarna på den sociala servicen är stora, samtidigt som den även befinner sig under en stort ekonomisk press. Det ekonomiska trycket har lett

till ombudgeteringar och sparåtgärder, temporära projekt drivs allt oftare som lösningar till djuprotade samhälleliga problem. Det kan ses vara paradoxalt att välfärdsservicen skall motarbeta marginalisering och uppmuntra till deltagande, men i och med allt större ekonomisk press angående de offentliga utgifterna har välfärdsservicen tappat sin makt att främja inklusion och istället löper personer i behov av service allt större risk att marginaliseras ytterligare. (Matthies 2014, 3;11.)

Så som det framkommer i min forskning så skulle det bland annat behövas fler praktik- och arbetsprövningsplatser och ett bredare nätverk av samarbetspartner ute på arbetsmarknaden så att de arbetsföra långtidsarbetslösa invandrarna skulle ha det lättare att ta sig ut på arbetsmarknaden. Mer resurser borde tilldelas denna verksamhet och en diskussion kring ifall en klarare uppdelning mellan social rehabiliterande verksamhet och arbetsrehabiliterande verksamhet kunde behövas. Matthies (2014, 9) lyfter fram att fattigdom eller ett svagt socioekonomiskt nätverk kan hindra individens resurser att söka stöd och på så sätt försvaga det samhälleliga deltagandet än mer. Arbetslöshet är ett mångfasetterat och brett samhälleligt problem och arbetet som sysselsättningstjänsten gör är otroligt viktigt.

9. Avslutande kommentarer

Min avhandling har granskat de professionella tankar om sitt arbete på sysselsättningstjänsten vid en liten kommun i Finland. Studien visar att de anställda trivs med sitt arbete men känner en viss frustration över att de arbetslösa klienterna, speciellt de med invandrarbakgrund, verkar fastna i verkstäderna och inte komma ut på arbetsmarknaden som det är tänkt. Det är till samhällets fördel att personer med utländsk bakgrund får det stöd de behöver för att hitta sin plats i samhället, därför anser jag att det är viktigt att forska i invandrares arbetslöshet och de tjänster som finns till hands. De anställda känner att samarbetet fungerar bra, dock känner några informanter att de olika professionerna ibland reflekterar på olika sätt gällande samma problematik. Informanterna önskar sig mer resurser för att kunna utföra sitt arbete ännu bättre. Några informanter känner även att ett bredare kunnande gällande kulturer kunde vara bra att ha.

Denna studie kombinerar mitt intresseområde och arbetsplatsen önskemål gällande forskning. Som startpunkt hade jag frågan om varför invandrare är överrepresenterade i statistiken över långtidsarbetslösa i kommunen. Dock menade personalen på arbetsplatsen att de redan gjorts flera forskningar med klienter som informanter. Under den inledande diskussionen kom den mångprofessionella samarbetet upp och vi kom överens om att det vore viktigt att både studera de anställdas tankar om denna specifika klientgrupp som invandrarklienter utgör men även titta på hur samarbetet fungerar. Detta har lett till att det varit svårt att avgränsa och fokusera på ett specifikt tema. Materialet blev väldigt brett och skulle ha krävt än mer tid för bearbetning och analys. Analysen av materialet tog längre än jag förväntat mig och jag har haft svårt att endast plocka ut det mest för mina

forskningsfrågor, relevanta materialet. Jag känner att jag inte riktigt fått så specifika och djupa svar på mina forskningsfrågor som jag förväntade mig, utan istället består mitt resultat av en form av överblick över de olika anställdas arbete och tankar kring arbetet och klienterna. Jag vet ändå inte vad jag skulle borde gjort annorlunda, kanske utveckla intervjuguiden och fördjupa mig i något specifikt tema.

Denna rapport kommer inte att publiceras offentligt, främst för att bevara informanternas anonymitet men även för att forskningen är del av en kursprestation för mina magister studier i socialt arbete. Rapporten kommer att bedömas av den ansvariga kursläraren i och med att det är frågan om en kursuppgift. Jag ämnar dock återvända till arbetsplatsen för att presentera rapporten och förhoppningsvis på så sätt väcka diskussion kring de teman som behandlats. Arbetsplatsen kommer att få ett exemplar av rapporten och jag är öppen för frågor och respons. Min kontaktperson har under processens gång lyft fram vikten i att dessa ämnen diskuteras, min forskning kan fungera som en diskussionsöppnare.

Källor

- Andersson, Marja (2003). *Yhdistävä ja erottava kulttuuri. Näkökulmia kulttuurin käsitteeseen*. I Koskinen, Keijo, Kantola, Ismo & Räsänen, Pekka (red.) Sosiologisia karttalehtiä. (181-200). Tampere: Vastapaino.
- Anis, Merja. *Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat*.
- Blomberg, Helena, Kroll Christian, Salmenhaara Perttu, Similä Matti (2008) *Integration through work in a Nordic multicultural context*. I H. Blomberg, A. Forsander, C. Kroll, P. Salmenhaara & M. Similä (red) (2008) Sameness and diversity: the Nordic welfare state model and the integration of immigrants on the labour market. (71-91) Helsinki: Research Institute Swedish school of social science.
- Forsander, Annika & Alitolppa-Niitamo, Anne (2000) *Maahanmuuttajien työllistyminen ja työhallinto- ketä, miten ja minne*. Helsinki: Työministeriö.
- Forsander, Annika (2013). *Maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään*. I Tuomans Martikainen, Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (red.). Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus, 220-244.
- Koskela, Seija (2013) *Tarkastelussa moniammatillinen yhteistyö ja sen edellytykset* (28.03.2013) JAMK.fi <https://verkkolehdet.jamk.fi/elo/2013/03/28/tarkastelussa-moniammatillinen-yhteistyö-ja-sen-edellytykset/> Hämtad 20.2.2017:
- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur
- Matthies, Aila-Leena & Uggerhøj, Lars eds. (2014) *Participation, Marginalization and Welfare services. Concept, Politics and Practices Across European Countries*. Ashgate Publishing Limited.
- Satka, Mirja; Julkunen, Ilse; Kääriäinen, Aino; Poikela, Ritva; Yliruka, Laura & Muurinen, Heidi (2016) *Johdanto – Käytäntötutkimus tietona ja taitona*. I M-. Satka, I. Julkunen, A. Kääriäinen, R. Muñoz, J. Phillip (2007). *Culturally responsive caring in occupational therapy*. *Occupational Therapy International*. 14(4): 256–280
- Poikela, L. Yliruka & H. Muurinen (red.) *Käytäntötutkimuksen taito - Praktikforskningens konst*. Heikki Waris -instituutti & Matilda Wrede -instituutti, 8–30.
- Varjonen, Sirkku (2013). *Ulkopuolinen vai osallistuja: Identiteetit, ryhmäsuhteet ja intergraatio maahanmuuttajien elämäntarinoissa*. Doktorsavhandling vid Helsingfors universitet, publikation 1798-9124; nummer 13..
- Von, Bettina Kraemer (2016) *Mångprofessionell samverkan och brukarperspektiv*. Mathilda Wrede-institutets forskningsserie 3/2016. Helsingfors: Ab Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området (FSKC)

Wikström Hanna (2013) *Ett postkolonialt perspektiv på sociala problem* (320-335) i Meeuwisse Anna & Swärd Hans (red.) *Perspektiv på sociala problem*. 2 uppl. Stockholm: Natur och kultur.
1386/2010 Lag om främjande av integration.

Bilaga 1 Informationsblankett åt potentiella informanter

Jag heter Mikaela Leuschel och jag utför som bäst mina magisterstudier i socialt arbete vid Helsingfors universitet. Jag deltar för tillfället i en kurs som går under namnet Praktikforskning i socialt arbete där en forskning skall utföras på en arbetsplats under tiden november 2016-februari 2017. Kursen ger oss studerande en möjlighet att ta del av de aktuella utmaningar som professionella på arbetsfältet konfronteras med.

Jag är intresserad av arbetet med långtidsarbetslösa invandrare och önskar ta reda på hur de professionella på sysselsättningstjänsten i Raseborg ser på sitt arbete och det mångprofessionella arbetets betydelse för produktionen av service riktad till denna klientgrupp. Jag önskar utföra intervjuer med personer anställda av sysselsättningstjänsten och undrar ifall Du vore intresserad av att ställa upp som informant. Jag skulle i så fall be om att få en timme av din tid till förfogande. Deltagande är frivilligt och intervjun kan avbrytas när som helst om det så känns. Ifall intervjun avbryts kan informanten besluta ifall materialet får eller inte får användas i forskningen.

Forskningen är en kvalitativ studie, jag är intresserad av era erfarenheter och upplevelser som anställda. Målet är att de intervjuades röster ska bli hörda och att en konstruktiv diskussion senare skall kunna föras kring detta tema. Intervjuns frågor är halvstrukturerade, jag kommer att ställa öppna frågor samt följdfrågor. Intervjun kommer att spelas in och jag kommer personligen transkribera och analysera materialet. Materialet kommer jag att förstahands anonymisera i samband med transkriberingen och det kommer endast att användas för denna forskning. När forskningsrapporten godkänts i slutet av februari 2017 kommer materialet att förstöras. Dock är det frågan om en liten kommun samt arbetsplats, en fullständig anonymitet kommer inte att kunna garanteras men informanternas namn kommer inte framgå i forskningsrapporten. Ni kommer att få ta del av den färdiga forskningsrapporten, eventuellt kommer två versioner av forskningsrapporten skapas, en för arbetsplatsen och en avskalad version för publicering. Rapporten kommer presenteras vid ett seminarium vid Helsingfors universitet, kommunens namn kommer inte att framgå.

Med vänliga hälsningar,

Mikaela Leuschel

0407757768

mikaela.leuschel@helsinki.fi

Bilaga 2 Samtyckesblankett

Mikaela Leuschel
Statsvetenskapliga fakulteten
Helsingfors universitet

Samtycke till deltagande i studie

Intervjun som nu kommer att äga rum är en del av en materialinsamling inför ett forskningsprojekt för kursen Praktikforskning i ämnet socialt arbete vid Helsingfors universitet. Det är frågan om en öppen intervju som behandlar ämnet långtidsarbetslösa invandrare som klientgrupp samt det arbete som görs på Er arbetsplats. Intervjun är frivillig och kan avbrytas när som helst, ifall intervjun avbryts kan informanten besluta ifall materialet får eller inte får användas i forskningen. Intervjun kommer att spelas in och transkriberas. Informantens namn kommer inte att framgå i forskningsrapporten. Endast jag, Mikaela Leuschel, kommer att bearbeta och analysera materialet. Materialet kommer att förstöras när forskningsrapporten blivit godkänd under våren 2017. Som informant kommer Ni att få ta del av den färdiga forskningsrapporten. Rapporten kommer presenteras vid ett seminarium vid Helsingfors universitet, kommunens namn kommer inte att framgå.

Jag godkänner detta

Namn

Datum

Plats